

LAUSUNTO

Helsinki 8.6.2021

Oikeusministeriö, Säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohjetyöryhmä

Viite: VN/24927/2020

Asia: Vaikutusarviointiohjeen valmistelu – ihmisiin kohdistuvat vaikutukset

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Alekski Kalenius, aleksi.kalenius@soste.fi, 040 574 1618

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

Säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohjetyöryhmälle

Työryhmä on pyytänyt SOSTelta arviota lainvalmistelun vaikutusarviointien suurimmista haasteista, nykyisen vaikutusarviointiohjeen kehittämistarpeista sekä tietoon perustuvan päätöksenteon vahvistamisesta lainvalmistelun vaikutusarviointien keinoin ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta.

1. Lainvalmistelun vaikutusarviointien suurimmat haasteet ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta?

SOSTEn käsitykseen mukaan suurimmat yleiset haasteet liittyvät ennakkoinnin menetelmien osalta arvioitavien toimien vaikuttavuutta koskevan tutkimuksen saatavuuteen ja siirrettävyyteen sekä nykytilaa koskevan tiedon kattavuuteen. Sisällöllisesti suurin haaste on uudistusten oheisvaikutusten arviointi niiden tavoiteltujen vaikutusten rinnalla.

Päätöksenteon osalta suuri haaste on vaikutusarvioiden asianmukainen rajaaminen suhteessa sääntelyvaihtoehtojen tarkasteluun.

Erityisiä haasteita vaikutusarvioille aiheuttaa useiden uudistusten vaikutusten, tai saman uudistuksen useiden pienten vaikutusten, kasautuminen tai ryvästyminen joillekin ryhmille.

Olellisia haasteita liittyy myös vaikutusarvioinnin tulosten esittämiseen.

Vaikutusarvioiden tietoperusta

Tutkimustiedolla on keskeinen rooli vaikutusarvioinnissa, mutta on tärkeää korostaa, että toimien vaikutuksia arvioitaessa on huomioitava laajasti eriasteista tieteellistä ja kokemusperäistä näyttöä. Satunnaistettuihin koeasetelmiin tai luonnollisiin kokeisiin perustuva vahva kausaalinäyttö on monissa tärkeissä kysymyksissä hyvin niukkaa ja sen saatavuutta rajoittavat myös ihmisillä toteutettaviin kokeiluihin liittyvät eettiset ja lainsäädännölliset rajoitteet. Tällöin suuri osa laadukkaastakin tutkimustiedosta

perustuu havaintoaineistoihin, joiden kausaalitulkinta edellyttää oletuksia taustalla olevista syy-seuraussuhteista.

Ihmistieteitä viime vuosina puhuttanut ns. replikaatiokriisi on täten lainsäädännön vaikutusarvioinnin kannalta relevantti vähintään kahdessa suhteessa: Yhtäältä se korostaa luotettavilla asetelmilla ja riittävän suurilla otoksilla saadun tieteellisen tiedon merkitystä päätöksenteolle. Toisaalta, kuten Angus Deaton ja Nancy Cartwright ovat korostaneet taloustieteen puolella, ratkaisu ei ole rajata tietoperustaa satunnaistetuilla asetelmilla tuotettuihin tutkimustuloksiin, koska silloinkin ongelmana on varmistaa, että tulos toimen vaikutuksesta on saatu olosuhteissa, jotka ovat riittävän samanlaisia lainsäädäntöä valmisteltaessa vallitsevan tilanteen kanssa, jotta tutkimuksesta saatu vaikutusarvio olisi suoraan sovellettavissa.

Laadukkaankin tutkimusnäytön osalta keskeinen ongelma on saatujen kausaalivaikutusarvioiden siirrettävyys ajassa ja paikassa. Yhdysvaltalaistutkimusten tulosten suora siirrettävyys Suomeen on usein epävarmaa; toisaalta maan sisällä esimerkiksi 2000-luvun alun suomalaiseseen aineistoon perustuva arvio alle 18-vuotiaana koulutukseen osallistumisen työllisyysvaikutuksista ei ongelmatta yleisty 2030-luvun Suomeen, koska työvoiman osaamisvaatimukset kasvavat, mikä heikentää matalammin koulutettujen työllisyyttä.

SOSTE korostaakin järjestöiltä ja sidosryhmiltä saatavan tiedon merkitystä sekä vaikutusarvioiden alaa määritettäessä että arvioita tehtäessä. Alan asiantuntijoiden kokemuseräinen tieto auttaa usein paikantamaan ja arvioimaan myös sääntelyn mahdollisia toissijaisia vaikutuksia, joihin on viitattu laajemmin yllä.

SOSTEn käsityksen mukaan ministeriöillä on myös monin tavoin riittämättömät resurssit hyödyntää sekä olemassa olevaa tutkimusta että kansallisia ja kansainvälisiä tilastoja ja rekisteriaineistoja. Osin ministeriöillä on puutetta henkilöstöstä, jolla olisi tarvittava tilasto- ja tutkimusosaaminen. Tämän lisäksi monet ministeriöt ovat esimerkiksi Tilastokeskuksen aineistojen osalta suurelta osin riippuvaisia julkaistuista tilastoista, vailla mahdollisuuksia hyödyntää sen laajoja mikroaineistoja tarkempien politiikkakysymysten kannalta kiinnostavien tietojen tarkastelemiseen. Näyttääkin siltä, että Suomen kansainvälisesti poikkeuksellisen laadukkaat tilastoaineistot ovat pahasti alihyödynnettyjä politiikkavalmistelussa. Tilanne on heikentynyt Tilastokeskuksen kohdistuneiden säästöjen myötä, sen jouduttua laajasti luopumaan kaikesta muusta kuin säädösperusteisesti välttämättömästä tilastotuotannosta.

Tavoitellut vaikutukset ja oheisvaikutukset

Toinen keskeinen vaikutusarvioiden puute näyttäisi kohdistuvan muihin kuin esitettävällä lainsäädännöllä tavoiteltuihin muutoksiin. Lainsäädännön tavoitteita laajempien vaikutusten arvioinnin osalta korostuu hallinnonalarajat ylittävä vaikutusten ennakko- ja jälkiarviointi sekä sääntelyvaihtoehtojen tarkastelu. Jos

lainsäädännön vaikutukset ja tavoitteet ymmärretään liian rajatusti, keskeiset kysymykset mm. eri säädösten yhteisvaikutuksista jäävät huomioimatta ja päätöksentekijän edellytykset punnita yhteiskuntapolitiikan eri tavoitteita suhteessa toisiinsa vaarantuvat.

Esimerkiksi sosiaaliturvaa koskevien muutosten osalta käsityksemme on, että lapsivaikutusten arviointi jää puutteelliseksi, koska lapset eivät ole yleensä etuuskien saajina. Lapsivaikutusten arviointi on kuitenkin keskeistä sosiaaliturvaan kohdistuvia muutoksia, ml. indeksileikkaukset, tehtäessä, koska esim. työttömyysturvaan tehtävillä muutoksilla on paljon vaikutuksia myös työttömissä perheissä eläville lapsille.

Kysymys vaikutusarvioinnin rajaamisesta liittyy suoraan kysymykseen uudistuksen ensisijaisista tavoitteista sekä sen oheisvaikutusten hyväksyttävyydestä. Esimerkiksi työllisyyttä parantavat toimet saattavat olla tehokkaita, mutta vaikuttavuus saavutetaan tekemällä sosiaaliturva kannattavamaksi tavalla, joka heikentää sosiaaliturvan varassa muutoksen jälkeen elävien asemaa. Heikennys voi olla välitön, kuten heikennettäessä sosiaaliturvaa, tai toteutua viiveellä, kuten tapahtuisi jos eläkkeen ansaitsemisperusteet muuttuisivat. Jotta toteutettavat politiikkavaihtoehdot heijastelisivat kestäviä yhteiskuntapoliittisia arvovalintoja, on myös nämä oheisvaikutukset kyettävä kattavasti tunnistamaan.

Lainsäädännön liian kapeasti asetettujen tavoitteiden ylikorostaminen oheisvaikutusten kustannuksella on erityinen riski silloin, kun politiikkatavoitteeksi on otettu jonkin välillisesti laajempia yhteiskuntapoliittisia tavoitteita palvelevan mittarin parantaminen. Esimerkiksi työllisyysasteen nostaminen on keskeinen yhteiskuntapoliittinen tavoite, koska sen avulla voidaan vahvistaa julkisen talouden kestävyyttä. Vaarana on, että jos politiikkatavoitteen välinearvoisuus unohdetaan vaikutusarvioinnissa, tavoitteeseen tullaan pyrkinneeksi keinoilla, jotka vaikeuttavat laajemman yhteiskuntapoliittisen tavoitteen saavuttamista. Esimerkiksi työllisyyttä voidaan parantaa laskemalla työn verotusta, mutta koska tarjolla ei ole itse itsensä maksavia veronalennuksia, työllisyyttä veronalennuksilla nostavat politiikkatoimet vaikeuttaisivat työllisyystoimien tavoitteena olevan politiikkapäämäärän saavuttamista.

Tavoitellut vaikutukset, oheisvaikutukset ja hallinnonalarajat

Kysymys tavoiteltujen vaikutusten sekä oheisvaikutuksen suhteista kytkeytyy elimellisesti myös ministeriöiden väliseen työnjakoon. Ministeriöiden välisen yhteistyön tulisi toteutua olennaisesti nykyistä laajemmin sellaisissa uudistuksissa, jotka koskettavat useampaa hallinnonala. Ministeriörajat ylittävä valmistelu sekä parantaisi lainsäädännöllä tavoiteltujen vaikutusten saavuttamista että helpottaisi epätoivottujen oheisvaikutusten välttämistä.

Esimerkiksi koronakriisin aikaista kustannustukea valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriössä pitkään vain yrityksille suuntautuvana tukena, vaikka

esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla yhdistys- ja säätiömuotoiset toimijat harjoittavat laajasti markkinoille suuntautuvaa liiketoimintaa. Alun vaikeuksien jälkeen yhdistykset tuotiin tuen piiriin, mutta tukikriteeristö ei huomionnut yhdistys- ja säätiömuotoisten toimijoiden erityispiirteitä – liiketoiminnan liikevaihdon huomattavakaan pudotus ei usein näy vastaavana pudotuksena koko yhdistyksen tai säätiön liikevaihdossa – mikä jätti merkittäviä tappioita kokeneet järjestötoimijat vaille tukea. Tältä osin hallinnonalarajat ylittävän valmistelun puute suoraan vaaransi sääntelyn tavoitteiden täysimääräisen toteutumisen. Puute ei heijastunut vaikutusarviossa, koska esityksen puutetta ei tunnistettu.

Toisaalta hallinnonalarajat ylittävä valmistelu on tarpeen epätoivottavien oheisvaikutusten tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Yllä mainittujen työllisyystoimien hyvinvointivaikutusten ja sosiaaliturvan muutosten lapsivaikutusten lisäksi esimerkiksi voidaan nostaa järjestökentän asema. Sosiaali- ja terveysministeriön tarkastellessa arpajaislain kokonaisuutta tarkastelussa jää helposti huomioimatta veikkaustuottojen muutosten vaikutus kulttuuri-, liikunta-, nuoriso-, sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen. Toinen ajankohtainen esimerkki on sote-uudistus, jossa yritys- ja järjestövaikutusten kattavampi arviointi olisi voinut hyötyä hallinnonalarajat ylittävästä vaikutusarviointista. Mitä paremmin lainsäädäntömuutosten oheisvaikutukset voidaan tunnistaa, sitä paremmin muutokset ovat toteutettavissa tavalla, joka estää yhteiskuntapoliittisesti epätoivottavat oheisvaikutukset. Tässä tarvittaessa hallinnonalarajat ylittävällä vaikutusarvioinnilla on keskeinen rooli.

Tavoitellut vaikutukset, oheisvaikutukset ja poliittinen ohjaus

Monipuoluehallitusten toteuttaessa – usein hallitusohjelmaan perustuvia – lainsäädäntöhankkeita toteutettava sääntely on luonteeltaan kompromissi, jossa lainsäädännön tavoitteet muodostuvat hallituspuolueiden osin eriävien tavoitteiden yhteensovittamisesta. Vastaavasti jotkin oheisvaikutukset voivat olla joillekin puolueille hyväksyttäviä, jopa toivottavia, ja toisille mahdottomia hyväksyä.

Tämä asettaa vaikeita kysymyksiä mahdollisten sääntelyvaihtoehtojen tarkastelun rajanvedosta. On mahdollista, että kaikki uudistuksen tavoitteista ovat paremmin toteutettavissa toisilla lainsäädännöllisillä keinoilla, mutta eivät samanaikaisesti. Tällöin kysymykseksi nousee, tuleeko poliittisen päätöksentekijän a) hallitusohjelman tai muun vastaavan neuvotteluasiakirjan myötä sovittaa yhteen tavoitteita koskevat erimielisyydet tavalla, joka rajaa lainvalmistelussa harkittavissa olevia vaihtoehtoisia toteutustapoja, vai b) tuleeko lainsäädäntö ensin valmistella valmiiksi suppeammalla tavoitteenasettelun rajauksella ja kysymykset valitun sääntelytavan oheisvaikutusten hyväksyttävyydestä tuoda valmisteluprosessiin vasta sen jälkeen kun sääntelyvaihtoehtoja on tarkasteltu vain uudistuksen suppeammin rajattuja tavoitteita toteuttavien sääntelyvaihtoehtojen osalta.

Yhteisvaikutukset ja kumuloituvat vaikutukset

Valmisteluaikataulun rinnalla vakavan haasteen vaikutusten arvioinnille näyttäisivät asettavan useiden muutosten yhteisvaikutukset sekä pienten vaikutusten kasautuminen ja ryvästyminen joillekin ryhmille. Esimerkiksi valtionosuusjärjestelmissä, muussa palvelujen rahoituksessa sekä sosiaaliturvassa olisi indeksileikkausten yhteydessä otettava huomioon tehtyjen ratkaisujen kumuloituvat vaikutukset. Sosiaaliturvassa indeksien alennusten toistuessa vuosittain eri etuuksissa vaikutukset kumuloituvat ajallisesti ja usein herkästi kohdentuvat samoille henkilöille ja kotitalouksille sekä erityisesti pitkään tiettyjä etuuksia saaville. Lisäksi vaikutukset kumuloituvat myös elämäntilanteiden mukaan. Useita eri etuuksia saavan henkilön osalta jo yksittäisenkin leikkauksen vaikutus kertyy, koska indeksin alentaminen kohdistuu samanaikaisesti useampaan henkilön saamaan etuuteen.

Kun muutos tapahtuu useampana vuonna peräkkäin, kumuloituva kokonaisuus kasvaa suureksi. Vaikka erillisessä hallituksen esityksessä takuueläkkeeseen ehdotetaan tasokorotusta ja myös eläketukea, nuorten kuntoutusrahaa ja ammatillisen kuntoutuksen vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa sekä sairausvakuutuslain mukaisia vähimmäismääräisiä päivärahoja korotetaan, eivät nämä parannukset kohdistu esimerkiksi työttömiin ihmisiin. Työttömän peruspäiväraha oli vuonna 2019 noin 28 euroa kuukaudessa pienempi kuin se olisi ollut ilman indeksileikkauksia ja -jäädätyksiä. Lapsilisässä ero on noin 17 euroa ja opintotuessa noin 59 euroa kuukaudessa. Vaikutukset ovat kotitalouksien tasolla tarkasteltuna vielä mittavimmat, koska monet kotitaloudet ja etenkin lapsiperheet saavat useita erilaisia tukia ja lisä. Esityksessä kuvatun esimerkkiperheen, joka saa työmarkkinatukea, kotihoidon tukea, hoitolisää ja alle 16-vuotiaan vammaistukea, tulot laskisivat peräti 76 euroa kuukaudessa. Muutos ei voi olla vaikuttamatta perheen toimeentuloon ja heijastumatta lasten elämään.

Vaikutusarvioiden esittäminen ja jälkiarviointi

SOSTEn näkökulmasta keskeinen kysymys on, että lainsäädännön vaikuttavuuden jälkikäteisarvioinnin puutteiden takia tällä hetkellä käytössä on riittämättömästi tietoa sekä vaikutusarvioissa arvioitujen että niissä ennakoimattomien vaikutusten toteutumisesta. Kuten ennakoarvioinnissa, myös jälkikäteisarvioinnissa on syytä korostaa lainsäädännön muita kuin ensisijaisia tai tavoiteltuja vaikutuksia. Vaikutusarvioiden toteutumisen osalta on syytä kiinnittää huomiota seuraaviin tekijöihin.

Hallituksen esitysten vaikutusarvioissa kuvataan usein varsin puutteellisesti esityksellä tavoitellut tai sen seurauksena odotetut muutokset esimerkiksi Tilastokeskuksen seuraamissa indikaattoreissa. Vielä harvinaisempaa näyttäisi olevan, että lainsäädäntöhankkeen osana aloitettaisiin uutta rekisteri- ja/tai tilastotiedon keruuta, jonka avulla uudistuksen vaikutuksia – tai vähintäänkin uudistuksen kohteena olevan

elämänalan muutoksia uudistuksen jälkeen – olisi mahdollista seurata. Vähimmäisvaatimuksena tulisi olla, että vaikutusarviot esitetään sellaisella yksityiskohtaisuuden tasolla, että niiden toteutumista voidaan jälkikäteen arvioida.

Monissa politiikkatoimissa arvioituihin vaikutuksiin liittyy merkittävää epävarmuutta, eikä tarkkojen vaikutusten ennakointi siten ole mahdollista. Tältä osin epävarmuuden tulisi kuitenkin heijastua esitetyn vaikutusarvion sisällössä. Jo vaikutusarviointiohjeessa olisi syytä korostaa, että vaikutusarviointi on aina epävarmaa. Se, että kaikkien arvioiden epävarmuudet tai taustaoletukset tulisivat nykyistä kattavammin kirjatuksi hallituksen esityksiin, voisi vähentää julkista keskustelua, jossa vaikutusarvioit joko ovat tai eivät ole luotettavia. Kaikkiin arvioihin liittyy merkittäviä varaumia.

Tarve vaikutusarvioiden täsmälliseen kuvaukseen ei rajoitu ihmisiin kohdistuviin vaikutuksiin, vaan on hyvin keskeinen myös mm. taloudellisten vaikutusten arvioinnin osalta. Hallituksen esityksissä esitetyt arviot esitysten taloudellisista vaikutuksista on pääosin kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Kustannusten arviointitapaa on harvoin kuvattu ja tyydytty esittämään laskelman lopputulos, jolloin että taloudellisten vaikutusten arviointitapaa on lähes mahdotonta arvioida kriittisesti. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa erilaisilla taustaoletuksilla on keskeinen merkitys sekä arvion lopputulokselle että arvion uskottavuudelle. Ilman nykyistä tarkempaa laskentatapojen kuvausta lausuntokierros ei tuota tietoa taloudellisten vaikutusten arvioinnin mahdollista heikkouksista.

E erityisen vaikeaa arvioitujen kustannusten kriittinen arviointi on silloin, kun ne perustuvat esimerkiksi makrotaloudelliseen tai mikrosimulointimallinnukseen, jossa mallia ja/tai sen parametreja ei ole julkaistu. Tämä vaikeuttaa vaikutusarvioiden kriittistä arviointia niin lausuntokierroksella kuin eduskuntakäsittelyssäkin. E erityisen valitettavaa on, että mallien julkaisemattomuudella menetetään mahdollisuuksia hyödyntää kansallisen ja kansainvälisen tutkijayhteisön osaamista mallien jatkokehittämisessä.

Huomattavasti nykyistä tarkempi talousvaikutusten arvioinnin tavan kuvaaminen olisi osin myös ratkaisu vaikutusarvion epävarmuuteen, jota Lainsäädännön arviointineuvosto on esittänyt harkittavaksi korjattavan kustannusvaikutusten esittämisellä vaihteluvälinä. Vaihteluväliä käytettäessä olisi päätettävä kuinka todennäköiset toteutumisvaihtoehdot tulee vaihteluväliin sisällyttää. Jos budjetointi tehtäisiin todennäköisesti kustannukset merkittävästi ylittävän vaihteluvälin yläpään mukaisesti, voidaan luoda ongelmallisia kannusteita sekä kustannusten arviointiin että resurssien käyttöön uudistusta toimeenpantaessa. Tarkemmin kuvattu laskentatapa olisi käytännössä piste-estimaatti todennäköisimmistä ennakoituista kustannuksista.

Yksi osa riittävän tietopohjan varmistamista on uudistusten toimeenpanon suunnittelu tavalla, joka mahdollistaisi luotettavat tutkimusasetelmat uudistuksen vaikutusten arvioimiseksi. Uudistusten alueellinen tai muuten asteittainen toimeenpano tai varsinaista toimeenpanoa edeltävät kokeilut edesauttaisivat luotettavan tiedon saamista uudistusten vaikutuksista.

Näyttäisi kuitenkin siltä, että kokeiluhankkeiden kautta edistettävän laajan uudistuksen on pääosin nautittava laajaa poliittista kannatusta, jotta voimakkaan tutkimusperustainen, kokeilujen varaan rakentuva eteneminen on mahdollista. Ilman laajaa poliittista konsensusta hallitus ottaisi kokeilutien valitessaan poliittisen riskin siitä, että seuraava kokoonpanoltaan erilainen hallitus hautaisi hankkeen kokeilun tuloksista riippumatta. Tältä osin kokeilujen varaan rakentuvaa lainsäädännön uudistamista ei voitaneakaan erottaa laajemmista poliittiseen kulttuuriin liittyvistä kysymyksistä.

Muista toimenpiteistä riippumattomammin olisi kuitenkin mahdollista ottaa käyttöön käytäntöjä, joilla lainsäädäntöhankkeiden osana valmistauduttaisiin myös hankkeen vaikutusten jälkiarviointiin. Valmistautuminen tulisi tehdä riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta mahdollisesti tarvittava uusi tiedonkeruu uudistusta edeltävästä asiaintilasta ehdittäisiin toteuttaa ennen uudistuksen toimeenpanoa. Valtaosa seurannasta aiheutuvista kustannuksista aiheutuisi kuitenkin uudistuksen toteutuksen jälkeen, ja jälkiarvioinnin osalta voitaisiin harkita joko Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan resurssien tai Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston resurssieja. Näiden toimijoiden resurssit ovat kuitenkin hyvin rajalliset ja niiden ohjaaminen jälkiarviointitutkimukseen voisi vaarantaa muun strategista päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen aseman. Pysyvemmän käytännön aikaansaaminen vaatisi näin ollen pikemminkin julkisessa rakentamisessa käytettyä ”prosentti taiteeseen” -periaatetta vastaavaa käytäntöä varata kunkin hankkeen yhteydessä resurssit myös hankkeen toteutumisen ja vaikutusten arviointiin.

2. Nykyisen vaikutusarviointiohjeen kehittämistarpeet ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta?

Vaikutusten arviointia koskevia ohjeita tulisi täsmentää siten, että

- hallituksen esityksessä tulee kuvata, millä tietopohjalla uudistuksen vaikutuksia voidaan seurata.
- vaikutukset kuvataan siten, että uudistuksen jälkeistä kehitystä voidaan verrata ennakoituun kehitykseen.
- vaikutusten aikajänne käy selvästi ilmi.

- vaihtoehtojen arviointi on kuvattu siten, että siitä käyvät ilmi keskeiset valitun vaihtoehdon valintaan liittyvät tekijät.
- taloudellisten vaikutusten laskentatapa kävisi ilmi hallituksen esityksestä.

- käytetyn tutkimustiedon siirrettävyys käsillä olevaan tilanteeseen tulee arvioiduksi.
- arvioitujen vaikutusten epävarmuus tulee arvioiduksi.

- vaikutusten kasautumisen tunnistamiseksi vaikutusarvioissa huomioitaisiin erikseen vaikutukset ryhmiin, joilla esitettävä muutos vaikuttaa yhdessä aiempien tai muiden samanaikaisten päätösten kanssa.